

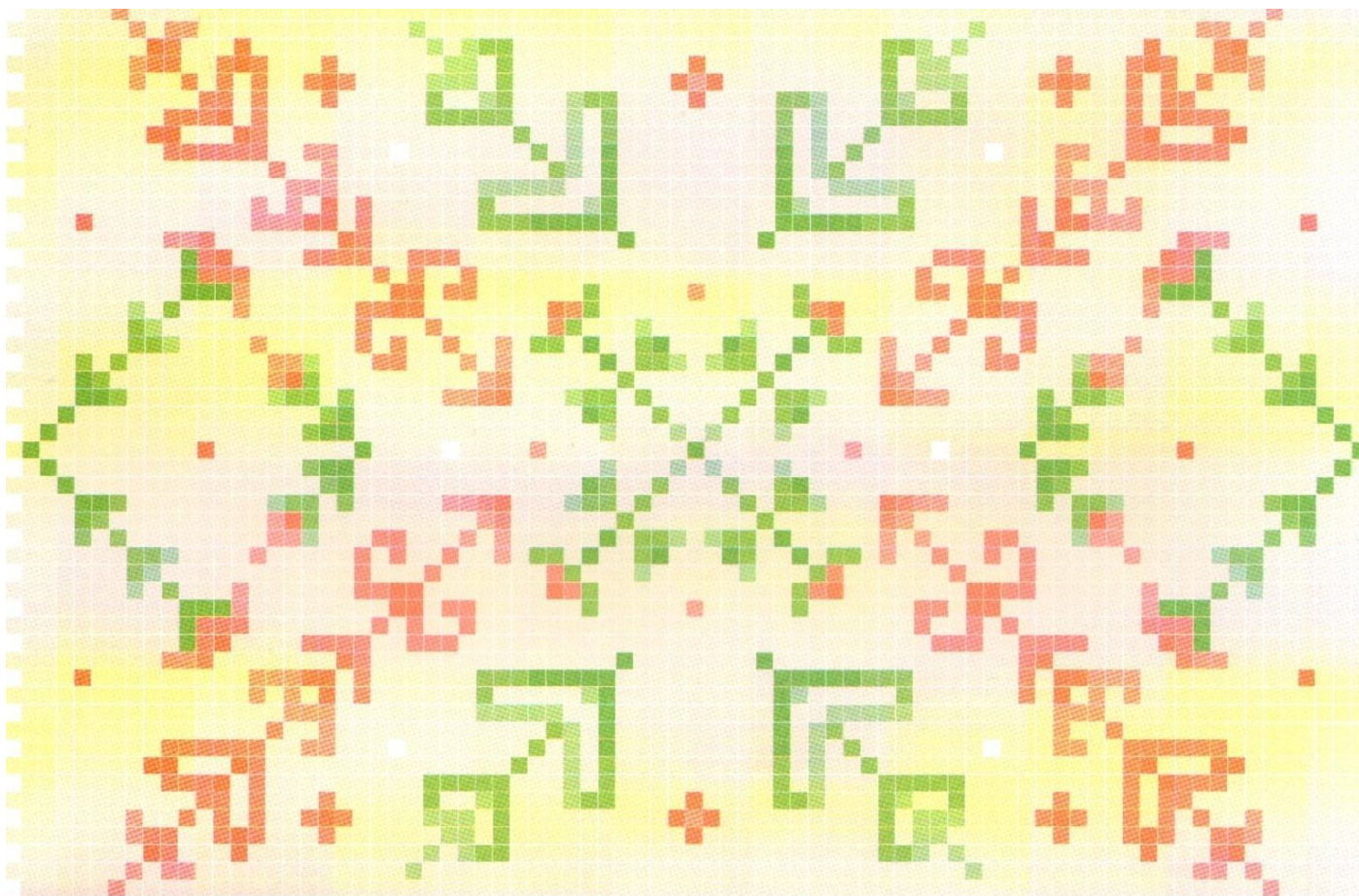
Садржај

БРЗАЛИЦЕ

2

О брзалицама

2

БРЗАЛИЦЕ

Брзалице су говорне игре којима се тражи да се брзо, јасно, правилно и смишљено изговоре реченице врло тешке за изговор. Обично их треба изговорити три пута узастопно, без погрешке.

Распоред гласова и слогова у речима које се користе у брзалицама та- ко је подешен да изискује велики напор и концентрацију при изговору. Томе доприноси обиље алитерација и асонанци на којима се заснивају.

Каменчићем ћеш ме, каменнићем ћу те!

Четири чавчића на чунчићу чучећи цијучу.

Петар плете Петру плот са три прута по трипут.

Птрптрпковић птрптрче с птрптрпковићима птрптрпковици.

Поред улоге да забаве децу и одрасле, брзалице су веома корисне у вежбама за добар изговор гласова, речи и реченица. Уз забаву ломи се језик, оштри и усавршава артикулација и дикција и учи језичка логика.

Неке су брзалице тако подешене да буду врло ризичне у брзом казивању, те наводе онога ко их изговара на непристојне омашке, што изазива смех код слушаца.

Три мачка модрокудраста. Пис, кови, три модрокудраста!

Поп ишо путем.

Јегубићи уз букву, јегубићи низ букву.

Јегуба у страну, јегуба низ страну; јегуба горе, јегуба доле.

Брзалице и данас живе у народу, у школама и на факултетима где се посебна пажња придаје вежбама правилног изговора гласова, речи и реченица. По звучном богатству и раскошној сликовитости представљају праве језичке драгуље.

О брзалицама

Брзалице могу да буду и тако удешене да су врло ризичне за брз изговор, јер лако могу да пређу не само у наопаку комичну говорну омашку него и у непристојну и порнографску реч. Оне могу, с друге стране, да буду и праве песмице.

Поред своје основне намене да буду забава, и то не само деце него и одраслих што важи и за загонетке, брзалице могу да имају у животу и практичну примену, с другим, педагошким смером. Због своје каквоће да их је тешко без пажње и напора изговорити, оне су погодно средство да се и нормално дете кроз забаву учи правилном и смишљеном изговору, ломећи језик и казујући ствари по логичном реду; осим тога, нарочито код дефектне деце, код оне која тешко изговарају поједине гласове као р, ш, с, ћ и тсл., брзаличке говорне фразе могу да послуже као поправна педагошка мера.

Миливоје Кнежевић

Све наведене особине гласова књижевног језика треба проверавати кроз вежбе изговора народних брзалица. У овим вежбама би од битног значаја била промена темпа изговора као проблем брзине заузимања тежих артикулационих позиција:

Чокањчићем ћу те, чокањчићем ћеш ме;

Црн јарац, црн трн, црн брсти трн;

Разрасте ми се орашчић у вршчић итд.

Бранислав Ђорђевић

була - муслиманска жена

бурило - дрвено пљоснато буренце

грах – пасуљ

грести - ићи, ходити

Срма на женској ношњи, околина Пећи, XIX век

Ала смо се разегленисали!

Бачвар бачве крпи у потоку код бачвареве куће.

Брсти бршљан брдска коза, јарац јаре јарком воза.

Була буре ваља, Туре буре гура,
брже була буре ваља, но што Туре буре гура.

Була ваља бурило, булче бурилче.

Буретем ли ћу те, буретем ћеш ме?

Ватра сугљенала, сугљенисала.

Вештице пупице, пукло ти срце,
пуц-пуц, ко виново пуце.

Гра' бијели, гра' жути, гра' жућачић.

Грличица грчи, Петар коња трчи.

Грк са грма мрко гледи.
Мрк је Грк, и брк му је мрк.

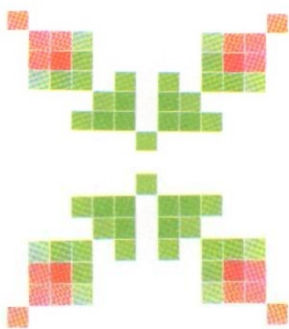
Да одавнашњи ли смо ти ми људи!

Два мачка гредом греде.
Једном име Кундрад, другом Макокундрац.
Пис Кундрац! Пис Макокундрости!

Девет пута реци беневреци.

Заклопац и потпотпоклопач
поклопили, заклопили.

Кратке народне умотворине - брзалице

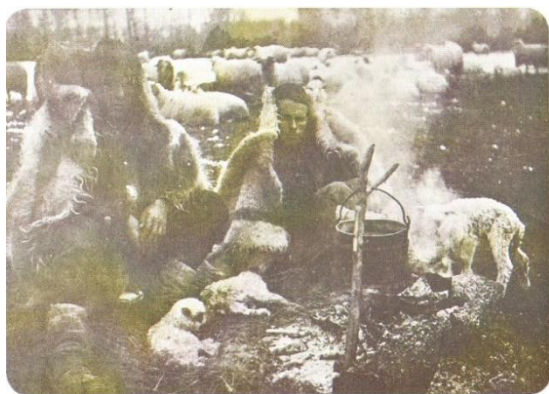

срма - сребрна жица, конач који се употребљава при везењу и ткању за украшавање

крушац - мали комад, грудица, грумен нечега

седлица - пужева кућица

котао - већи метални суд округлог облика за кување јела или за загревање воде

Чобани кувају јелоу котлу, околина Теслића,
Босна и Херцеговина, 1937

јарам - дрвена направа у коју се прежу волови

рало - примитивни дрвени плуг

Замрсила ми се срма.
Или је размрсите, или је разсрмите.

Зец пец воду пије ири пи зиду,
при пи зидиним вратима.

Иде црни трн да одгризе црном трну врх.

Иде крушац гредицом, заврзо се седлицом.

Ја канура и канура и оста једна канура
недоканурана.

Ја прођох покрај злокотлокрпове куће,
ђе злокотлокрп котле крии,
а злокотлокрповица ручак кува;
око њих триста и троје злокотлокрпчади.

Ја приклекох, па га зајаребичих.
(закључавање ковчега)

Јаворов јарам, јаворова ралица - рало дрво
јаворово.

Јаворов јарам, јаворова ралица,
старо рало Лазарево сву је њиву заорало.

Јадан сам ти кукавац,
уједе ме скакавац,
на зло место, за палац.

Јаребирала се тица јаребица на јареби гувну.
Јадна, па се јаребирала на јареби гувну.

Јасенов процијеп, јасенова процјепљика.

Јегубићи уз букву, јегубићи низ букву.
Јегуба у страну, јегуба попреко;
јегуба горе, јегуба доле, јегуба јегубиће зарани.

Једна пара пипера, две паре пипере,
три паре пипере, четир' паре пипере,
пет пара пипера...

Јеси ли ти то ту, јеси ли то ту ти,

Кратке народне умотворине - брзалице

канура - велики намотај конца, канурати - намотавати конач у облику кануре

јеси ли ту то ти? Јеси ли ти то ту,
јеси ли то ту ти, јеси ли ту то ти?
Јеси ли ти то ту, јеси ли то ту ти,
јеси ли ту то ти?...

Каменчићем ћеш ме, каменчићем ћу те!

Кантар мери катран.

Канурах, канурах - и осташе ми две
недоканурице.

Клубенцетом ћу те, клубенцетом ћеш ме.

Клупко кануре оканурене и неоканурене.

Клупчићем ћу те, калемчићем ћу те!

Кнеже, витеже, кад те видеше,
развеселише ли ти се?

Ко покопа попу боб? Поп покопа попу боб.

Ко покупи попу боб у петак пред Петровдан?

Ко покупи попу пепео? Поп покупи попу пепео.

Краљица Клара је крала кларинет од краља.

Крива врба остраг грбава.

Криво рало Лазарево криве лазе разорало.

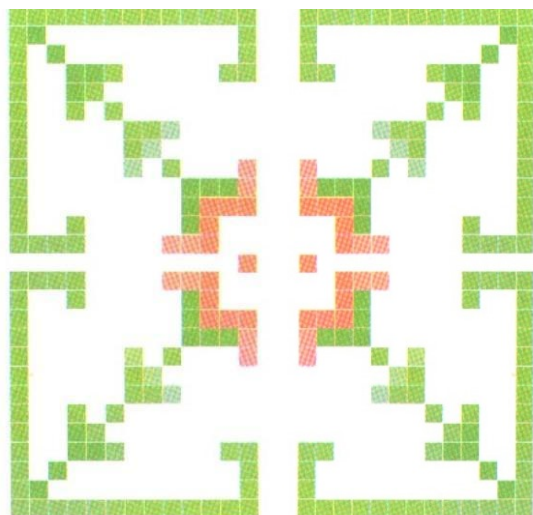
Купих прасе у Прокупљу,
пронесох га кроз Прокупље,
продадох га у Прокупљу.

Кућа камењара, марама шарењара,
лула зелењара.

Лежи кучка жута поред пута жута,
пас се кући упутио, а реп му се укрутио!

Лети поп по луци, држи глогов колац у руци.

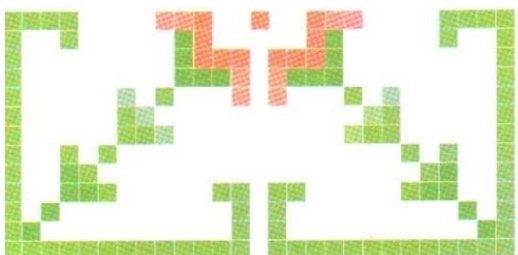
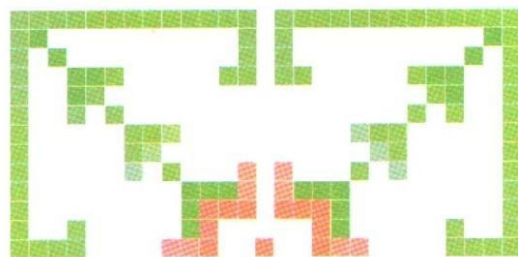
Лисица и реп, и над реп, и под реп,

лаз - њива добијена крчењем шуме и
паљењем лишћа и грања

крајцара -
аустријски бакрени новац мале вредности

Кратке народне умотворине - брзалице

и на репу китаста, оздол подбјеласта,
з уши уздаста, наћулила уши, оде у кокоши.

Лула зелењара и крајцара бакрењара.

Мирно мирисали Мирини дивни
мирисни шимшири.

Миша маше Маши, Маша маше Миши,
Миша Маши, Маша Миши,
довиђења, пиши!

Миш уз пушку, миш низ пушку.

..
..

Моја браћо, обвеселисте ли ми се?

Моја мајка поребрајка, поребрава се уз огњиште,
нојела би крта крушца каракорица.

Мој бабо страном иде, а на страну браду стере;
ни на страну, ни под страну, ни при страну.

Мој татко с два зуба гувно копа.

Наврх брда врба мрда, а на врби чучи чворак.
Врбова је кора тврда, а чворков је живот горак.
Врба мора да се мрда, чворак мора да се чува
да га с врбе и са брда неки ветар не одува.

На кантару катран, кантар мери катран.

На ливади коњ ућустечен и расћустечен.

На шишу по пуњишу, а туђишу по поњишу.
(То јест, нашем у пуну чашу, а туђину половину.)

Наврх вршчића румена јабука.

Наша се ватра разугљенарала.

Наш расол, лош расол.

катран - црна и густа течност која се добија
кувањем борове смоле

Невеселе снене жене плеле тешке мреже.

Нос пере, сос једе. Једе сос, пере нос.

Одосмо у котлокрпа,
кад котлокрп котле крпи
са својих девет котлокрпића,
а стара им котлокрповка
котлокрпавим котлима воду носи.

Около дођоx, вођо, потоком топовском рову.

Оста коњ под погодбом.

Отуд иде црн трн да одгризе црном трну црн врх
- црн трнче, не одгризе црном трну црн врх.

Оче наш, како знаш ме гни ногачу поред нас.
Ако остане, при погачи ево нас.

Павте, под павтама потпавтак и под
потпавтком потпавтак.

Пас на жрвањ, пас са жрвња.

Пекар пече пите у пећи.

Петар плете Петру плот
са три прута по трипут.
- Брзо плети, Петре, плот
са три прута по тринут.

Писмо и добро бисмо, и коња погодисмо,
и коњ оста под погодбом.

Пита Петар Павла:
- Пошто, Павле, пар патака?
- Пар патака пет петака!

Плиска пече погачицу, а плисчићи колачиће.
Плисии горе, плисни доле!
Лизни плиска пепела.

Плоча петеролитрењача.

Плот, Сирогојно

пафта – метална плоча с копчом на крајевима појаса

плот - ограда од прошча (коља) оплетена пружењем

плиска - птица певачица другог репа који је непрекидно у покрету, пастирица

Кратке народне умотворине - брзалице

прокоп - оно што је у земљи прокопано,
ров, канал; подуже удубљење у
земљишту, јарак

покровац - покривач
трнокоп - будак, пијук

Мушкарац с југа Србије, крај XIX века

кицош - мушкарац који се много дотерује,
кити

Под казаном се мала пита пече.

Поп ишо по цркви.
Поп ишо путем.

Поп Попурац обесио торбу о клинац;
нека попа Попурца, нека торбе о клинца.

Пређе девет Ана преко девет грана.
Прва вели Ана: - Лепа ли је грана!
Друга вели Ана: - Лепа ли је грана!
Трећа вели Ана: - Лепа ли је грана!
Четврта вели Ана: - Лепа ли је грана!...

Пренумеранти пренумерирали су се.

Прође поп кроз прокоп
и проведе 'рта под покровцем.

Прође поп кроз прокоп и пронесе трнокоп.

Прође поп кроз поток три дни пред Петровдан.

Прокапа кап кроз покровац те у лонац.

Прокисоше ли ти се опанци, сине?

Прокицошио ми си ли се, сине?

Пролете врабац Пипац кроз иопов покровац
и пронесе нож модрокораст.

Пролетеше три итице преко врбице и пронеше у
кљууну три зрна пшенице.

Прошиј конац кроз покровац!

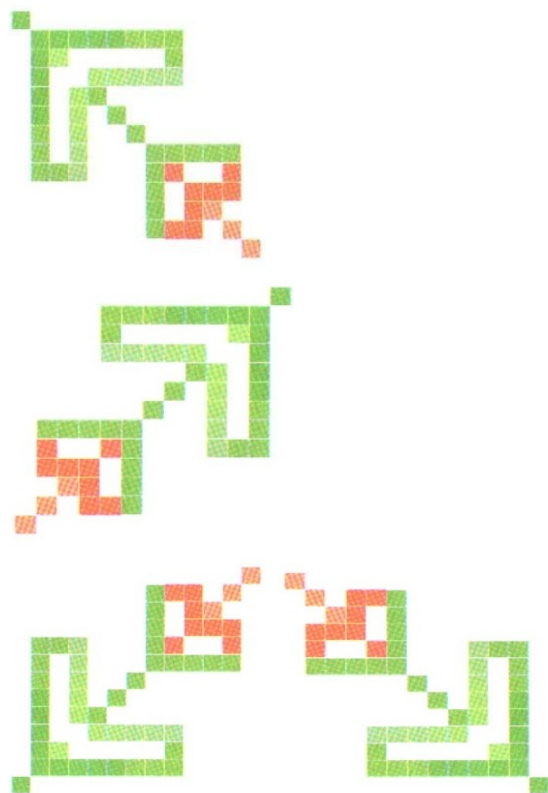
Птрптрпковић птрптрче с птрптрпковићима
птрптрпковици.

Пукнут камен под пукнутим каменом стоји.

Пусти жуту жуну у ту густу шуму.

Разрасте ли се орашчић у вршчић?

Кратке народне умотворине - брзалице

Разрасхатлеисали сте ли се?

Раскиселише ли ти се опанци, сине?

Риба риби гризе реп.

Рсом срзни, руком врзи, људску рсу!

Свака сврака свраку прескакала.

Свака сврака скака на два крака.

Седи јегиб на клади, јегибићи под кладом.
Вели јегиб јегиби: „О јегиба, јегиба,
камо наши птићи јегибићи!"

Седи поп у гњизду, метно прст у писму.

Села чавка у чамац, па отишла у Чачак.

жуна - птица слична детлићу

срзнути - напети, напрегнути

рс - снага, сила

клада - одсечен дебео комад дрвета

хан - гостионица, крчма, кафана

Скочи срна преко црна трна.

Стала мала Мара на крај стара хана сама.

Стоји крушак на греди. Дур крушче,
бре крушче, мој кривокриви крушче!

Тврд ора и попретврд и по два и по трипут.

Тигањем ћу те, тигањем ћеш ме.

Тиква пита ручку, тиква пита вечери.

Тица плиска пече питу на букову листу.

Топличке жене пшеницу желе
по топличке стране.

Три мачка модрокудраста.
Пис, ковц, три модрокудраста!

Ту кобила, ту колиба.

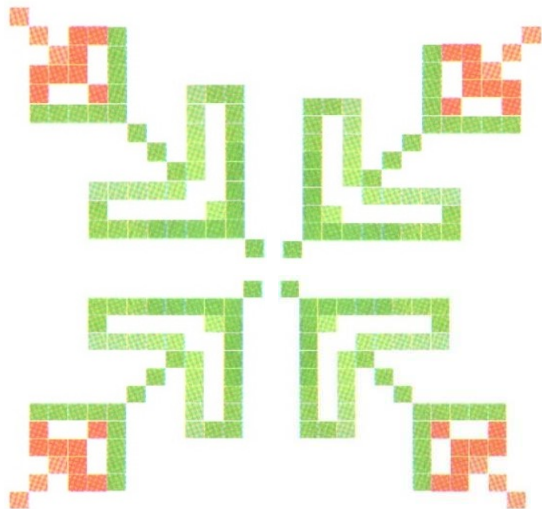

На Лазаревој чесми, Крушевац, почетак XX века

штукнути - нестати, изгубити се

Кратке народне умотворине - брзалице

нарескати - исцепкати

Ту се кобила усколибила.

Ту кум, ту куче, ту ми клупче штуче.
Неће куче клупче; кум да ми га даде.

Туре буре ваља, була Туре гура.
Боље Туре буре ваља, нег што була Туре гура.

У мога ћаће нарескане гаће.

Уплетосте ли каишчиће у опанчиће?

Цврчи, цврчи цврчак; трчи, трчи трчак;
трчи, трчи трк! Трчак трком трчи,
црни цврчак цврчи.

Црвена крвца из срца врца.

Црква и пред црквом предцрквац.

Црква и уз цркву дванаест предцрквака.

Црн јарац, црн трн - црн брсти трн.

чокањ - стаклена бочица од осмине литра из
које се пије ракија

штрк - бела рода

балан - биљка буника

шарлатан - сусамово уље

Црни јарац црном трну црн врх гризе;
не гризи ми, црни јарче, црном трну црн врх!

Чамбрчак, чамбрчак док не дође ручак.

Четири чавчића на чунчићу чучећи цијучу.

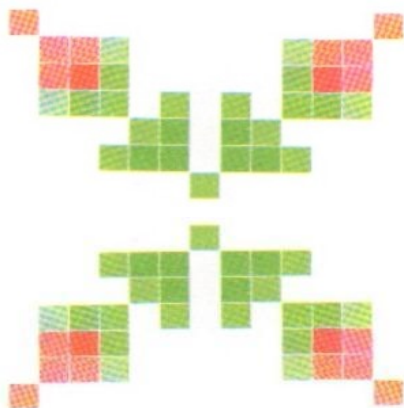
Чоканчићем ћеш ме, чоканчићем ћу те!

Чутура, мали Перо, литрењачица.

Шаш деветерошаш,
како се раздеветерошашио!

Штрк, штрк балан, пуна пушка шарлаган.

Шупље клупче, дупло клупче.

Кратке народне умотворине - брзалице